

Esad Ailesi İçerisindeki Husumet Rusya-Suriye İlişkileri Açısından Ne Anlama Geliyor?

ANTON MARDASOV

Kaynak: Anadolu Ajansı

[Bu yazının İngilizce orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur.]

Özet: Bazı ana akım olmayan medya organlarında yayımlanan ve Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad'ın kuzeni Suriyeli zengin iş adamı Rami Mahluf tarafından da dillendirilen Esad'a yönelik eleştiriler birçok çevrede Kremlin'in Şam'a karşı uyguladığı bir baskı kampanyası olarak görüldü. Ayrıca Moskova'nın Esad'ı daha uygun bir aday ile değiştirme niyetinin olduğu da iddia edildi. Ancak gerçekte bu iki söylem de isabetsiz görünmektedir. Suriye'deki güç mücadelesi (özellikle Nusayri klik içerisindeki) Rusya'nın pozisyonunu etkileyebilirse de Moskova'nın Esad rejiminden radikal bir kopuşa meyilli olduğu söylenemez. Bu yazıda, düşen petrol fiyatlarına ve Şam'ın inatçı duruşuna rağmen Kremlin'in Suriye'deki tutucu stratejisinin büyük olasılıkla devam edeceğinin nedenleri açıklanmaktadır. Bununla birlikte Rusya'nın ülkedeki sınırlı tesir gücünün arkasındaki sebepler de incelenecektir.

Bu yılın Nisan ayında, Rus medya organları Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad'ı eleştiren bir dizi yazı yayımladı. Birçok gözlemci bu durumu Esad rejimine karşı Kremlin güdümündeki bir medya kampanyası olarak yorumladı. Moskova'nın Şam ile her geçen gün artan anlaşmazlıklarının kritik bir raddeye ulaştığı ve Kremlin'in, Suriye'yi Batı'nın yaptırımlarından kurtarılmasına ve büyük ihtiyaç duyulan yeniden inşa fonları üzerindeki blokajın kaldırılmasına yardım etmesi karşılığında ülkede anayasal reformu gerçekleştireceğine güvenilebilecek daha makul bir liderle inatçı Esad'ı değiştirmeyi gözettiği iddia edildi. Moskova'nın Şam'a yönelik gün gittikçe artan memnuniyetsizliğine ilişkin haberler, Beşşar Esad ile kuzeni ve Suriye'nin en zengin iş adamı Rami Mahluf arasında ortaya çıkan ihtilafın da gidişatını belirliyor. Bir dönem rejimin en büyük finansal destekçisi olan Mahluf, yakın bir dönemde Facebook aracılığıyla hükümeti

malvarlıklarına el koymak ve iş ortakları ile çalışanlarını tutuklamakla suçlayan üç video yayımladı.

Bir yandan, Suriye'de gelecek yıl başkanlık seçimlerinin gerçekleşmesi bekleniyor. Bu seçim, rejim açısından hangi yaklaşımın benimseneceği konusunda taze bir ikilem sunuyor. Şam mevcut yaklaşımını devam ettirerek, ülkede istikrar meselesini vitrine çıkarıp rekabetin olmadığı bir seçim gerçekleştirebilir. Bu, rejim tarafından 2014 yılındaki bir önceki başkanlık seçimlerinde ve daha yakın bir tarihte yapılan 2018'deki yerel seçimlerde başvurulan bir yoldu.¹ Rusya tarafından desteklenen diğer seçenek ise Şam'ın muhalefete yönelik daha uzlaşmacı bir yaklaşımı benimsemesi ve daha şeffaf seçimlerin gerçekleştirilmesi ve aynı zamanda anayasal bir reformun (gerçek bir reformdan ziyade göz boyayıcı nitelikte) yapılması yönünde. Ancak Suriyeli elitler arasındaki güç mücadelesi

***Suriye’deki güç mücadelesi (özellikle Nusayri
klik içerisindeki) Rusya’nın pozisyonunu
etkileyebilirse de Moskova’nın Esad rejiminden
radikal bir kopuşa meyilli olduğu söylenemez***

daha da belirginleşirken, Suriye rejiminin herhangi bir siyasal reform yapmaksızın “demokratik” seçim görünümlü bir seçim gerçekleştirmesi şeklinde başka bir senaryonun ortaya çıktığı görünüyor.

Esad Karşısı Halkla İlişkiler (PR) Kampanyası

Yine bu yılın Nisan ayında, İsraili Uzman Edy Cohen, Rusya’nın Beşşar Esad’ı şu an Fransa’da yaşayan ve pek de tanınır olmayan Suriyeli muhalif isim Fahad Almasri ile değiştirmeyi plânladığını iddia etti.² Cohen’in yorumlarının spekülatif niteliğine rağmen bu iddialar Arap medyasında büyük bir destek buldu ve daha sonra Rus medyasında da görüleceği üzere Esad’a yönelik eleştirilerin yolunu açtı.

Bu eleştirilerin kaynaklarından biri, iddia edildiği kadarıyla özel askeri şirket Wagner Group’un sahibi olduğu varsayılan iş adamı Yevgeny Prigozhin’e bağlı bir düşünce kuruluşu olan Suriye’deki Ulusal Değerleri Koruma Vakfı’nın³ (bu vakfın iki uzmanı seçimlere müdahale ettikleri gerekçesiyle daha önce Libya’da gözaltına alınmıştı) gerçekleştirdiği bir anketti.⁴ Anket seçmenlerin üçte birinin 2021 seçimlerinde Esad’a oy vereceğini gösteriyordu. Ancak bir düşünce kuruluşunun rejimin kontrolündeki ve rejime bağlı güvenlik güçlerinin bulunduğu bir bölgedeki Suriyeliler ile siyasi açıdan bu denli hassas bir konuda böyle bir anket gerçekleştirebildiğine dair ciddi şüpheler var. Bu şüpheler, anketin yüz yüze olarak değil fakat telefonla gerçekleştirildiği ile birlikte düşünülünce daha da artıyor.

Söz konusu anketin gerçekliğine ilişkin belirsizlik, Prigozhin ile bağlantılı RIA FAN’ın kendi bulgularını Suriye rejimine karşı halkla ilişkiler faaliyeti için bir sıçrama tahtası olarak kullanmasını engellemedi. Bu eleştiriler daha sonra Pravda.ru isimli internet sitesi (eski resmi Sovyet propaganda gazetesiyle bir alakası yok) tarafından da yayımlandı. Pravda’daki yazının içeriği ile RIA FAN’ın yayınları arasında birçok bağlantı vardı⁵ ve bu yazı mahlas kullanan anonim bir yazar tarafından kaleme alındı. Bu da söz konusu yazının sipariş üzerine yazılmış olmasını muhtemel kılıyor. Sadece birkaç gün sonra bu eleştirel yazı Prigozhin ile bağlantılı internet sitelerinden kaldırıldı. RIA FAN editörleri ise yayımladıkları bir açıklamada internet sitelerinin hacklenmiş olduğunu iddia ettiler.⁶

Bu medya arka plânı, Suriye'deki gelişmelere ilişkin genel yayınları etkiledi ve hatta siyasal boyuta taşındı. Örneğin, Rusya'daki hükümet destekli TV kanalı Russia Today'in Arapça versiyonu, Suriyeli muhalif isim Firas Tlass ile yaptığı bir mülakatı yayımladı ancak hemen sonrasında bu mülakatı yayından kaldırdı

Dahası, ana akım gazete Kommersant da Nisan ayında eski bir diplomatın Suriye hükümetinin kötü ekonomi yönetimini eleştiren bir görüş yazısını yayımladı.⁷ İlk bakışta bu yazı, Prigozhin'in olumsuz halkla ilişkiler kampanyasının resmi bir versiyonu gibi gözükse de yakından bakınca, bu yazının yayın tarihinin esasında tesadüf olduğu görülüyor. Yazıyı yazan diplomat Alexander Aksenenok Şam rejiminin eksiklikleri hususunda yıllardır tutarlı ve iyi argümente edilmiş bir duruşa sahip olan eleştirilerini dile getiriyor. Bu sebeple, gizli bir iş çevirdiği konusunda şüphe duymak güç olur.

Suriye rejimine karşı söz konusu halkla ilişkiler kampanyası çerçevesinde son olarak, sansasyonel ancak teyit edilmemiş haber yapımlarıyla meşhur Rus haber kaynaklarındaki yalan haberler yer aldı. Bu yalan haberler arasında Suriyeli yetkililerin Rusya'nın temin ettiği hava savunma sistemlerinden memnun olmadıkları⁸ veya Rusya'nın dış ilişkiler alanının en önde gelen düşünce kuruluşu olan Russian International Affairs Council'in (RIAC) Şam'da rejim değişikliği beklediği haberleri vardı.⁹ Rus hava savunma sistemleri askeri açıdan

birçok isabetsizlik içerirken, RIAC ise Esad'ın yakın bir dönemde ayrılacağına dair herhangi bir yayın yapmamıştı.

Bu medya arka plânı, Suriye'deki gelişmelere ilişkin genel yayınları etkiledi ve hatta siyasal boyuta taşındı. Örneğin, Rusya'daki hükümet destekli TV kanalı Russia Today'in Arapça versiyonu, Suriyeli muhalif isim Firas Tlass ile yaptığı bir mülakatı yayımladı ancak hemen sonrasında bu mülakatı yayından kaldırdı.¹⁰ Siyasal alanda ise ABD'nin Suriye Özel Temsilcisi Büyükelçi James Jeffrey, Rusya ile Suriye arasında gerilimler yaşandığına dair haberlerin "isabetli" olduğuna inandığını söyledi.¹¹ Ayrıca, "geçtiğimiz yıl içerisinde Ruslarla çeşitli seviyelerde görüştük, Ruslar Esad'dan memnun değil" diye de ekledi.

Rusya'daki Esad karşıtı yayınlar, Suriye'deki siyaset çevrelerinde ise bir tepkiye sebep oldu. Güney Dara'dan Milletvekili Khaled Al-Aboud, eleştirilere karşı Suriye liderini savundu ve Kremlin'in kendi iradesini Şam'a dayatamayacağını söyledi.¹² Dahası Al-Aboud, Orta Doğu ülkelerinden başkaca hükümet yanlısı politikacılar ve aktivistlerle beraber

Rusya Dışışleri Bakanı Sergey Lavrov'a yönelik bir mektup yayımlayarak Moskova'nın, Devlet Başkanı Esad'a daha fazla saygı göstermesini talep etti.¹³

Esad karşıtı yayınların sebep olduğu tüm gürültüye ve siyasi suçlamalara rağmen, Kremlin'in söz konusu medya kampanyasına ve Suriyeli lideri alaşağı etme girişimlerine doğrudan dahil olduğuna dair iddialar son derece mantıksız görünüyor. Birincisi, eğer Kremlin Şam'a bir mesaj yollamak isterse bunu Batı tarafından yaptırıma tabi olan Prigozhin ile bağlantılı marjinal medya organlarından ziyade daha saygın kanallar üzerinden yapardı. İkincisi, Jeffrey'nin iddialarının Kremlin'in Esad'dan kurtulmak için kararlaştırılmış bir plânı olduğuna dair bir kanıt olarak sunulabilmesi son derece güç.

Gelişmelere hâkim gözlemciler için Kremlin'in Şam'daki rejime yönelik genel bıkkınlığı bilinen bir husus. Rus diplomatların geçmişte daha önce belirttikleri pozisyonun ötesine geçip Esad'ın arkasından plânlar kurmaya hazır olduklarını gösterdikleri de doğru. Örneğin Moskova, Kahire ve Cenevre'de rejimin temsilcileri olmaksızın Suriye muhalefetiyle bazı görüşmeler gerçekleştirdi.¹⁴ Moskova'nın rejim muhaliflerine dair beklentiler konusunda Amman'da Amerikalılarla da görüşmeler yapması söz konusu oldu¹⁵ ki bu hamle o dönem İran'ı rahatsız etmişti.

Rusya'nın iç savaş boyunca Suriye'ye olan yaklaşımı açıkça iki boyutlu olmuştur. Bir tarafta, Moskova, Beşşar Esad'a otoritesini güçlendirmesi ve emniyette olması için destek verdi ki bu da Rusya'yı ülkenin ulusal egemenliğinin koruyucusu olarak algılanmasına yardımcı oldu. Öte taraftan Kremlin, Batı ile yeniden diyalog inşa etmek umuduyla kendisini siyasi ağırlığı olan bir aracı olarak konumlandırdı.

Ülke içerisinde daha fazla engelle karşı karşıya kalmış ve Suriye'de bir barış süreci beklentisi daha belirsiz hâle gelmiş olsa bile Moskova'nın çizgisinde radikal bir değişikliğin gerçekleşmesi hâlâ uzak bir ihtimal. Rusya'nın ülkede uzunca bir süredir var olan kayırmacılık ve yolsuzluk sorunlarını çözme noktasında Esad'a bel bağlayabileceği mümkün olmadığı gibi güvenilir bir alternatifi de mevcut değil. Kimileri, rejim değişikliğinin Suriye'ye yardımcı olacağını ve değişiklik yanlılarının ülkenin yeniden

**Ülke içerisinde daha fazla engelle karşı karşıya kalmış
ve Suriye'de bir barış süreci beklentisi daha belirsiz
hâle gelmiş olsa bile Moskova'nın çizgisinde radikal
bir değişikliğin gerçekleşmesi hâlâ uzak bir ihtimal**

inşası için Batı'nın finansmanını getireceklerini düşünüyor. Ancak Kremlin, Batı'dan gelecek bir finansal yardıma fazla umut bağlamıyor. Özellikle de Moskova'nın bizzat kendisinin Kremlin ile bağlantılı iş adamları ve özel askeri şirketler gibi odaklar aracılığıyla Suriye'deki ekonomik varlığını genişletmek için "alengirli işlere girdiği" göz önüne alınırsa... Moskova'nın bakış açısına göre, Esad'ın ayrılması Rusya'nın ülkeye yaptığı yatırımları riske atacaktır ve Suriye'de yürütülen operasyonda havlu atma tehlikesini ortaya çıkaracaktır.

Prigozhin bağlantılı medya tarafından başlatılan Esad karşıtı halkla ilişkiler kampanyasının hangi saiklerle başlatıldığını kesin bir şekilde ortaya koymak zor. Bu kampanyanın içeriği ve organize olma şekli göz önüne alındığında birkaç izah olası duruyor. Bunları şöyle sıralamak mümkün:

- **Özel çıkar lobisi.** Özellikle Pravda.ru tarafından yayımlanan yazı, Beşşar Esad'ın kardeşi Mahir Esad ve ona yakın isimler de dahil olmak üzere Suriyeli iş adamlarını petrol kaçakçılığıyla itham ediyordu. Bu olumsuz yayın, yolsuzluğa batmış Suriyeli iş adamlarıyla Prigozhin'in daha güvenilir şirketlerinin bir şekilde mukayese edilmesine hizmet etmiş olabilir. Çünkü gelen haberlere göre Prigozhin ile bağlantılı şirketler hâlihazırda Suriye'de petrol arama faaliyetlerine başlamış durumda.¹⁶

- **Gündem değiştirme.** Esad karşıtı kampanyanın başlamasından önce, bir Suriyeli iş adamının Wagner'in paralı askerleri tarafından vahşi bir şekilde infaz edildiğine dair haberler¹⁷ hem Batı hem de Rus medyasında oldukça popüler olmuştu. Şam'ı eleştiren yayınlar, medyadaki gündemin işkence ve infazlardan başka yere kaymasına yardımcı oldu.

- **Siyasal sebepler.** Esad karşıtı kampanyanın, Suriye içerisinde açık tartışmaların başlatıldığı izlenimini yaratmak ve Rusya'nın imajını düzeltmek için siyasi danışmanlar tarafından tasarlanmış olması akla yatkın bir ihtimal. Bu bağlamda görüldüğü gibi, böyle bir kampanya Şam'ın en kötü hamlelerine (ekonomi yönetimindeki yanlış adımlar ve sivillere karşı yapıldığı iddia edilen saldırılar da dahil olmak üzere) çanak tutuyor görülmesi daha zor hâle gelecek ve Suriye rejiminin muhalefeti -muhalefet içerisinde Moskova ile olan ilişkilere dair tartışmalar da dahil olmak üzere- tolere edebiliyor imajına sahip olmasını sağlayacaktır.

Rusya ve Mahluf Efsanesi

Rus medyasındaki Esad karşıtı medya spekülasyonları, Devlet Başkanı'nın ailesi içerisindeki ihtilafı için bir zemin oluşturdu. Rami Mahluf'un Esad'a yönelik Facebook'ta yayımladığı itirazlar, bu medya spekülasyonları sebebiyle sadece Suriye'nin içerisindeki bir güç mücadelesi olarak değil, ancak Rusya'nın rejim

Başbakan Kazımi Irak'ın kalıcı siyasi sorunlarının üstesinden gelmek amacıyla muhasasa sistemini düzeltecek yeni bir seçim sistemi üzerinde de çalışmak zorunda. Bu sistemden nemalananlar olduğu için protestocuların taleplerini tatmin edecek değişiklikleri yapmak çok zor olacak

üzerindeki baskısının bir sonucu olarak görüldü. Dahası, Mahluf'un rejimle arasında yaşanan gerilimlere ilişkin haberler ilk kez 2019'de görünür olduğunda,¹⁸ bu haberler Moskova'nın Şam'ın 3 milyar dolarlık savaş borçlarını kendisine geri ödemesine ilişkin sabırsızlığı ile açıklanmıştı. Bu durum ise Kremlin'in talimatıyla Şam'ın zengin ve Moskova'da milyonlarca dolar tutarında lüks malvarlığına sahip olduğu söylenen Mahluf ailesine karşı operasyona başladığı iddialarına daha fazla inanılmasına yol açtı.¹⁹

Ancak Moskova'nın Mahluf meselesine müdahil olduğu hipotezini destekleyici kayda değer bir delil hâlâ mevcut değil. Görüştüğüm Rus diplomatlar, Moskova'nın Şam'ın 3 milyar dolarlık ödemeyi yapmasını mesele dahi etmediğini söyledi. Nitekim Kremlin'in borç geri ödemelerine ilişkin sabırsız olduğu iddiaları Rusya'nın geniş stratejisiyle de geçmişteki tutumuyla da örtüşmüyor. Moskova, Suriye'nin kara, hava ve deniz kuvvetlerine, ülkede hükümetin kurumlarını desteklemek ve kendi ordusunu kullanarak herhangi bir çatışmaya müdahil olmak durumunda kalmamak amacıyla kendi isteğiyle ekipman temin etti. Suriye'nin hâlihazırda ülkenin yeniden inşası için gerekli finansmandan yoksun olduğu bir dönemde borçların geri ödenmesi için Esad'a baskı yapması fazla anlamlı değil. Rusya ile Orta Doğu'daki ortakları arasında borçların geri ödenmesine ilişkin anlaşmazlıklar çıktığı zaman, bu genelde hükümetler değil, özel aktörler arasında olmuştur. Örneğin, Libyalı savaş lordu Halife Hafter'in Rus özel askeri şirketi Wagner Group'a 150 milyon dolar borcu olduğu söylenmektedir.²⁰

Rusya'nın Suriye Dengesi

Rusya'nın Suriye'deki temel hedefi, müdahalesinden sonraki yıllar içerisinde kurulan dengeyi muhafaza etmektir. Bu dengeyi bozacak herhangi bir husus, Suriye kurumlarını krize sürükleyecek bir tehdit olarak görülüyor. Buna göre Rusya, Şam ve Tahran ile olan anlaşmazlıklarını mümkün olduğu kadar bastırmış ve böyle yaparak söz konusu anlaşmazlıkların kamuoyundaki tartışmalarla derinleşmesinin önüne geçmiştir.

Genel olarak, Moskova'nın Şam'a ve Tahran'a olan yaklaşımının arkasında yatan birkaç sebep bulunmaktadır:

Rusya'nın Suriye'deki temel hedefi, müdahalesinden sonraki yıllar içerisinde kurulan dengeyi muhafaza etmektir. Bu dengeyi bozacak herhangi bir husus, Suriye kurumlarını krize sürükleyecek bir tehdit olarak görülüyor

- a) Moskova, müttefiklerinin rakipleriyle iletişim kanallarını açık tutuyor.
- b) Rusya-Suriye-İran üçgeninin her bir üyesi diğer ikisiyle olan ittifakını, bu üçgenin dışındaki taraflarla yürüttüğü ayrı müzakerelerde bir manivela olarak kullanıyor.
- c) Sünniler, Rusya'nın Müslüman nüfusunun çoğunluğunu oluşturmakta. Bu sebeple Moskova, ne Suriye'deki Nusayrilere ne de İran'daki Şii yönetime çok yakın bir görüntü vermeme konusunda dikkatli. Bu diplomatik mesafe Moskova'nın Batı ile eşit koşullarda müzakere etmesine ve Şam ile Tahran'ı tetikte tutup onlardan tavizler koparmasına yardımcı oluyor.

Bu denetim ve denge sistemini korumak, Rusya'nın önündeki kritik görevlerden biri. Mevcut koşullar Moskova'nın kendi içerisine dönük "kuşatılmış bir kalenin" aksine siyasal ağırlığı olan küresel bir aracı rolünü üstlenmesinin ve aynı zamanda Suriye'nin içerisindeki güç mücadelesine dahil olmayıp daha fazla kaynak da tüketmemesinin önünü açıyor. Bu eylem şekli, Moskova'nın Suriye'ye ilk müdahale ettiğiindeki asıl hedefi ile de uyumlu: Askeri operasyonların yürütülmesi için yerel kuvvetlere bağlı kalmak ve rejimin finansal sürdürülebilirliğini güvence altına

olarak Suriye içerisinde kilit öneme sahip aktörleri rejim ile iş birliğine itmek. Mevcut koşullar altında, Moskova kendisini Suriye'deki siyasi gruplar arasındaki uyuşmazlıklarda bir hakem olarak konumlandırırken, uluslararası prestijini ve jeopolitik nüfuzunu arttıracak şekilde Akdeniz sahnesine erişme imkânına sahip oluyor.

Rusya'nın kontrolündeki Hmeymim Hava Üssü; Libya, Orta Afrika Cumhuriyeti ve Sudan'da hava trafiğini kontrol ediyor.²¹ Dahası, resmi diplomatik kanalların yanında Rus devlet dışı aktörler, özellikle ekonomik çıkarlarını genişletmek için yerel aktörlerle gayriresmi ilişkiler geliştirmiş durumdadır. Suriye bağlamında bu devlet dışı aktörler daha yerleşik bir hâle geldiği için Rusya da sadece devlet bürokrasisini kullanmak yerine yerel aktörlerle daha esnek ve sürdürülebilir ilişkiler geliştirerek nüfuzunu arttırmak için bu aktörlere bel bağlayabilir. Bu sebeple, Rusya'nın Suriye'deki projelerinin aslan payı -buğday ihracatı gibi göze çarpan bir istisna haricinde- Kremlin ile ilişkili iki iş adamı ile bağlantılı şirketler tarafından yürütülüyor: Yevgeny Prigozhin ve Gennady Timchenko (petrol ve fosfat madeni ile ilgileniyor, ayrıca Tartus Limanı'nı işletmek için bir ihale kazandı).²²

Moskova kendisini Suriye'deki siyasi gruplar arasındaki uyuşmazlıklarda bir hakem olarak konumlandırırken, uluslararası prestijini ve jeopolitik nüfuzunu arttıracak şekilde Akdeniz sahnesine erişme imkânına sahip oluyor

Öte yandan, Rus iş adamları tarafından yürütülen ekonomik faaliyetlerin genel faaliyetler içerisindeki payı hâlâ pek yüksek değil, bu sebeple Suriye'deki oyunun kuralları üzerinde bir söz hakları olamıyor. Kremlin ise kendi açısından Suriye'nin karanlık ekonomisine ve Mahluf, Mahir Esad ve arkadaşları da dahil olmak üzere yerel aktörler tarafından yürütülen kaçakçılık faaliyetlerine dahil olmaktan kaçınıyor. Moskova kendisini sadece aktif savaş döneminde Şam'a karşı kaçakçılık meselesini masaya koymakla sınırladı.²³

Moskova'nın mevcut dengenin bozulmasına ilişkin endişesi sadece stratejisinde değil, ayrıca taktiklerinde de belirgin. Rusya, İran'a karşı adımlarını büyük bir dikkatle atıyor. İran'ı Suriye'nin güneybatısından çıkarmak için Tahran'a belli belirsiz bir baskı uygularken başka alanlarda gözettiği işbirlikleriyle bu durumu telafi ediyor. Örneğin Rusya, İran'ın güvenlik tedariki için Hmeymim Hava Üssü'nü kullanmasına müsaade ediyor.²⁴ Bunun karşılığında İran, Suriye'deki hava kuvvetleri personelini değiştirmesi için Moskova'nın Hamadan Hava Üssü'nü kullanmasına izin veriyor. Suriye'de askeri bir reform meselesi Rusya ve İran'ın rekabet hâlinde olduğu bir meseleyken, Moskova ne askeri personelin eğitimi konusunda tam bir tekel sağlayabilmekte ne de İran nüfuzundan tamamen bağımsız olacak birlikler oluşturabilmekte. Bu cihetle, Rusya'nın tüm diğer hususlar bir yana Suriye hava kuvvetlerinin pilotlarını eğiten Tahran'a hâlâ bir ölçüde saygı göstermesi gerekiyor.²⁵

Suriye'deki iki temel güvenlik kuvveti İran'dan destek almakta:²⁶ Birincisi, Mahir Esad'ın yönetimindeki 4. Zırhlı Tümen. Diğeri ise 1976 yılında Beşşar'ın babası Hafız Esad'ın döneminde olası darbelere karşı Devlet Başkanlığı sarayını koruması için kurulan ve elit bir birlik olan Cumhuriyet Muhafızları. İki birlik de aktif bir şekilde yeni üyeler alıyor. 4. Zırhlı Tümen, Liwa el-İmam Hüseyin ve şu an dağılmış olan (daha önce Mahluf tarafından liderliği yapılan), eski muhalif El Bustan örgütünün askeri kanadı Liwa Sayyaf el-Mehdi gibi Şii milis gruplardan kişileri bünyesine katıyor. Cumhuriyet Muhafızları, Yerel Savunma Kuvvetleri'nden asker alıyor.

Moskova ise düzenli askeri birlikler oluşturmak yerine tam olarak kurumsallaşmamış ağlar kurmayı tercih etti. Örneğin Rus askeri danışmanları, 5. Birlik içerisindeki alayları ve tugayları nitelendirirken standart dışı bir numaralandırma sistemi kullandı ve bu oluşumların Suriye Arap Ordusu içerisindeki statüsü ve bağlarına ilişkin bir önerme yapmaktan kaçındı. Bunun sonucunda, Liwa el-Kudüs veya İslam Devleti Avcıları da dahil olmak üzere çeşitli gruplar Rusya ordusu tarafından eğitiliyor ve resmi olarak ona bağlı olmasa da 5. Birlik'in komutası altında hareket ediyor.²⁷

Bu noktada verilecek diğerk bir örnek, Suriye Arap Ordusu'nun kontrolündeki 25. Özel Kuvvetler Tümeni olmadan önce²⁸ General Süheyl el Hassan tarafından komuta edilen ve Rus özel kuvvetleri tarafından da denetlenen Kaplan Kuvveti adlı çatı oluşumdur.²⁹ Şam, Süheyl el Hassan'ın altını oymak ve bu sisteme karşı yolsuzlukla mücadelesi operasyonu başlatmak için çabalıyordu. Rusya destekli generale verilen ayrıcalıklı konum, ordu üzerindeki otoritelerine meydan okunduğunu düşünen Nusayri çevre ile olan ilişkilerine gölge düşüyordu.³⁰

Rusya'nın Suriye ekonomisine ve ordusuna olan müdahalesine rağmen, yerel dengeyi bozma konusundaki endişesi ve uzlaşmacı olmama konusunda inatçı Şam'ın yerel düzlemde iktidarını yeniden tesis etme manevraları, Kremlin'in rejim üzerinde daha sıkı bir kontrol uygulamaktan kaçınmasına sebep oluyor. Yine bu faktörler, Moskova'nın Esad'a karşı ağırlığını ortaya koyabilecek bir Suriye lobisi oluşturma yetisini de sınırlıyor.

Gelecekteki Siyasi Riskler

Hafız Esad'ın rejimi Nusayri güvenlik birimleri ile Sünni burjuvazi arasındaki bir ittifak üzerinde inşa edilmişti. İç savaş Sünnilerin yoksullaşmasını hızlandırırken, Rami Mahluf gibi rejimin yeni destekçileri Beşşar Esad'ın öncülük ettiği kamu mallarının özelleştirilmesi hamlesinden faydalandı. Mahluf'un konumu, iş

faaliyetleri ile Batı'nın yaptırımlarının etkisini azaltma kabiliyeti ile daha da güçlendi.

Mahluf'a karşı rejimin yürüttüğü kampanya Şam'ın ulusal serveti başkalarıyla paylaşmak yerine bunun üzerinde daha fazla kontrol kurma isteğini gösteriyor. Mahluf rejimin "yolsuzluğa karşı" mücadelesinin en yüksek profilli kurbanı olurken, kesinlikle tek kurbanı da değil. Esad'ın özel sektör üzerinde daha sıkı bir kontrol sağlama niyetine dair duyular ilk kez 2019'da ortaya çıkmış ve ilerleyen dönemde rejim orta sınıftakiler de dahil olmak üzere³¹ birçok iş adamını yolsuzlukla mücadele ve yasa dışı döviz işlemleri gerekçesiyle tutuklamıştı.

İç savaşın patlak vermesiyle birlikte Suriyeli elitler, istikrar namına elde kalanları korumak ve hayatta kalmak için rejime destek verdiler. Bugün ise Beşşar Esad elit çevreleri kendi başkanlığı etrafında toplamayı hedefliyor ve bu amacına ulaşmak için baskıya başvuruyor. Bu yeni düzende kaçakçılığa ve karanlık ekonomiye müdahil olan Suriyeli iş adamları vergilerini ödemek ve Esad'a sadakatlerini ortaya koymak zorundalar.

Suriye hükümetinin Mahluf ailesine karşı kampanya yürütmesi bazı siyasi riskler taşıyor. Anavatanı Lazkiye olan Nusayri topluluğu şu an Suriye topraklarının tamamına dağılmış olup rejime yönelik tavırları da coğrafi durumları

İç savaşın patlak vermesiyle birlikte Suriyeli elitler, istikrar namına elde kalanları korumak ve hayatta kalmak için rejime destek verdiler. Bugün ise Beşşar Esad elit çevreleri kendi başkanlığı etrafında toplamayı hedefliyor ve bu amacına ulaşmak için baskıya başvuruyor

gibi bölünmüş durumda. Bu durum potansiyel olarak yeni siyasi blokların oluşumu için bir zemin yaratıyor. Böyle bir süreç ise hem sivil kurumlarda hem de orduda hızla yayılabilir ve bu durumun karşılığında Suriye'nin 1949-1970 yılları arasında deneyimlediğine benzer, yeni bir siyasi istikrarsızlık dönemi ortaya çıkabilir.

Mevcut durum rejimin kırılmalı meselesine daha çok odaklanmayı gerekli kılıyor. Eğer Esad bir zamanlar rejimin omurgalarından biri olan Mahluf ailesini tasfiyeyi tamamlama konusunda ciddiye, başkan siyasal sistemi "daha açık hâle getirme" ve ekonomik reformlar gerçekleştirme yolunda en azından sembolik adımlar atmalı, özellikle de yurt dışından sermaye çekmek için. Bu bağlamda, Mahluf'un yayımladığı video esasında Esad'a, sistemi muhalif seslere "açma" söylemini ortaya koyması için yardımcı olabilir. Örneğin, devrim çabalarını finanse etmekle suçlanan ve 2012 yılında ülkeden kaçan Mahmoud Tlass Farzat'ın 2018'de ülkeye dönüşüne güvenlik kuvvetleri tarafından izin verilmişti.³²

Gelecekte, Esad'ın güçleri kendi etrafında toplama stratejisi mezhepçi ordu yönetimine devam eden bağımlılığını da içerecek,³³ Mahluf sempatanlarına yönelik tasfiyeler gerçekleşecek ve sözde "seküler İslam" yaklaşımının benimsenmesi söz konusu olacaktır.³⁴ Bu uzlaştırmacı dini hamle, rejimin etnik gruplar arasındaki dengeyi korumasına ve Baas Partisi'nin arkaik ideolojisine dikkat etmesine yardımcı olacaktır. Ancak seküler İslam propagandasının, müftü makamının seküler bir unvan olmasını kabul etmeyen diğer eyaletlerdeki Sünniler arasında muhalefeti beslemesi tehlikesi de mevcut.

Dış ilişkiler konusunda Şam hâlâ İran-Rusya çatışmalarından faydalanmayı gözetecektir. Bunu sadece doğrudan yardım almak suretiyle değil, İran'ı sınırlamak isteyen güçlere hoş görünerek de yapacaktır. Ancak o güçlerle, örneğin Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile siyasi bağları güçlendirmek bu zamana kadar Suriye'de herhangi bir ciddi ekonomik yatırıma dönüşmedi.³⁵ Bunun yerine, ülkedeki dış yatırımın büyük kısmı başka ülkede yerleşik olan Suriyelilerden veya Şiilerden gelmekte.³⁶ Esad, Suriye'nin Rusya ile olan ittifakını daha derinlemesine düşünerek bu ilişkinin diğer bölgesel aktörlerle olduğu gibi daha esnek bir modele evrilmesini tercih edecektir. Bu da Moskova'nın rejimin her türlü girişimini benimseyip Suriye'nin egemenliğinin koruyucusu olmaktan çıkıp üçüncü taraflarla yapılan müzakerelerde bir manivela gücü olması anlamına geliyor.

Referanslar

- 1- Damascus puts on elections while Russia is busy with geopolitics, Al-Monitor, 21 Eylül 2018. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/09/russia-syria-assad-elections.html#ixzz6MoRjIhRX>
- 2- Асаду нашли преемника с произральскими взглядами, NEWS.ru, 16 Nisan 2020. <https://news.ru/near-east/asadu-nashli-preemnika-s-proizrailskimi-vzglyadami/>
- 3- Сирия. Исследование общественного мнения (anket siteden silindi ancak internette hâlâ mevcut) <https://drive.google.com/file/d/1QzVbIJXFFkpZVBoRHDculC9o6WHgP4Q5/view?fbclid=IwAR2sWTd2kvfbC-4dl2NdSkR6QgD7UJbEOBLcQKtdixGJju8ojVz1rkrztXso>
- 4- Foundation Linked To Russian Troll Farm Says Two Employees Detained In Libya, Radio Free Europe / Radio Liberty, 5 Temmuz 2019. <https://www.rferl.org/a/moscow-foundation-linked-to-russian-troll-farm-says-two-employees-were-detained-in-libya/30039454.html>
- 5- Клан Башара Асада: как семья президента Сирии погрязла в коррупции, Pravda.ru, 14 Nisan 2020. https://www.pravda.ru/world/1488754-Syria_corruption/
- 6- Враги Сирии запустили фейки про Башара Асада, RIA FAN, 22 Nisan 2020. <https://riafan.ru/1270215-vragi-sirii-zapustili-feiki-pro-bashara-asada>
- 7- «Дамаск должен адекватно оценивать риски», Kommersant, 11 Nisan 2020. <https://www.kommersant.ru/doc/4324084>
- 8- 2020 بشهادة صينية روسية.. ترسانة موسكو تتعرض لهزتين مدويتين في سوريا، فما هما؟، زمان الوصل، 03 أيار 2020. <https://www.zamanalwsl.net/news/article/123470/>
- 9- Report: Russia, Turkey, Iran agree to remove Syria's Assad, Middle East Monitor, 4 Mayıs 2020. <https://www.middleeastmonitor.com/20200504-report-russia-turkey-iran-agree-to-remove-syrias-assad/>
- 10- Syrian Officials Try to Contain Russian Critics of the Syrian Regime, Asharq Al-Awsat, 10 Mayıs 2020. <https://english.aawsat.com/home/article/2276691/syrian-officials-try-contain-russian-critics-syrian-regime>
- 11- Reports of Damascus-Moscow tensions 'accurate': US diplomat, Rudaw, 13 Mayıs 2020. <https://www.rudaw.net/english/middleeast/syria/130520201>
- 12- Syrian MP Insults Putin, Refuses to Apologize, The Syrian Observer, 11 Mayıs 2020. <https://syrianobserver.com/EN/news/57901/syrian-mp-insults-putin-refuses-to-apologize.html>
- 13- 14 بيان شبيحة الأسد من ضباط وموظفي ودبلوماسيين سابقين وبعض العرب الموجه إلى موسكو، 14 Mayıs 2020. <https://our-syria.com/بيان-شبيحة-الأسد-من-ضباط-وموظفي-ودبلوماسيين-سابقين-وبعض-العرب-الموجه-إلى-موسكو-14/>
- 14- Syria situation still complex as negotiations go on — and on, Al-Monitor, 23 Mart 2018. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/03/syria-peace-talks-astana-new-round-russia.ac.html>
- 15- US, Russia hold secret talks over south Syria safe zone, Al-Monitor, 1 Haziran 2017. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/06/us-russia-secret-talks-south-syria-safe-zone.html>
- 16- Связанные с Пригожиным компании займутся геологоразведкой и добычей нефти в Сирии. В штате одной из них — два человека, Novaya Gazeta, 19 Ocak 2020. <https://novayagazeta.ru/news/2020/01/19/158405-svyazannye-s-prigozhinym-kompanii-zaymutsya-geologorazvedkoy-i-dobychey-nefti-v-sirii-v-shtate-odnoy-iz-nih-dva-cheloveka>
- 17- Головорезы 2.0, Novaya Gazeta, 21 Nisan 2020. <https://novayagazeta.ru/articles/2020/04/21/85017-golovorezy-2-0>
- 18- Syria: Assad holds rich cousin so he can pay Putin's war loans, The Times, 31 Ağustos 2020. <https://www.thetimes.co.uk/article/syria-assad-holds-rich-cousin-so-he-can-pay-putins-war-loans-pl7pplrm6>
- 19- Family of Syrian dictator Assad own £31m in Moscow property, report claims, The Telegraph, 12 Kasım 2019. <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/11/12/family-syrian-dictator-assad-31m-moscow-property-report-claims/>
- 20- Report: Haftar owes Russian Wagner Group \$150 million as rift grows over rookie fighters, The Libya Observer, 14 Mayıs 2020. <https://www.libyaobserver.ly/news/report-haftar-owes-russian-wagner-group-150-million-rift-grows-over-rookie-fighters>
- 21- От Банги до Бенгази, Радио Свободы, 31 Ocak 2019. <https://www.svoboda.org/a/29744240.html>
- 22- Russia finds navigating new development tricky in Syria, Al-Monitor, 6 Haziran 2018. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/06/russia-finds-navigating-new-development-tricky-syria.html>

- 23- صوت العاصمة - دمشق وريفها، برزة: اعتقالات جديدة تطال أبو الطيب وأبو محبوب وآخرين، 15-23 Kasım 2018. <http://damascusv.com/archives/5202>
- 24- إيران تستخدم حميميم مجدداً.. تحدٍ روبيي لأمريكا وإسرائيل؟، لبنان - المدن، 15-24 Mayıs 2020. <https://www.almodon.com/arabworld/2020/5/15/إيران-في-حميميم-مرة-ثانية-تحد-روبيي-لأمريكا-وإسرائيل>
- 25- Five Military Pilots Return to Kuweires Airport After One Year Training in Iran, The Syrian Observer, 15 Mayıs 2020. <https://syrianobserver.com/EN/news/58010/five-military-pilots-return-to-kuweires-airport-after-one-year-training-in-iran.html>
- 26- Why Russia's grip on Syrian military is weaker than it seems, Al-Monitor, 22 Nisan 2020. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/04/russia-syria-militias-iran.html>
- 27- Russia, Iran in tug of war over Syria military reform, Al-Monitor, 10 Haziran 2019. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/06/russia-iran-syria-military-reform.html>
- 28- Влияние России в Сирии поставлено под вопрос, NEWS.ru, 30 Ağustos 2019. <https://news.ru/near-east/vliyanie-rossii-v-sirii-postavleno-pod-vopros/>
- 29- The Tiger Forces. Pro-Assad fighters backed by Russia, Middle East Institute, Ekim 2018. <https://www.mei.edu/sites/default/files/2018-11/TigerForces.pdf>
- 30- Who Is Smearing Suhail Al-Hassan's Reputation? The Syrian Observer, 13 Mayıs 2019. <https://syrianobserver.com/EN/features/50349/who-is-smearing-suhail-al-hassans-reputation.html>
- 31- مخابرات النظام السوري تبدأ باعتقال صاغة حلب.. إليك التهمة والسبب الحقيقي، وكالة ستيب الإخبارية، 4-31 Nisan 2020. <https://stepagency-sy.net/2020/05/04/صا-تبدأ-باعتقال-السوري-النظام-المخابرات/>
- 32- زمان الوصل» تكشف جوانب عن حياة عراب زيارة «حسون» إلى «الرسن»، زمان الوصل، 22-32 Nisan 2020. <https://www.zamanalwsl.net/news/article/123146/>
- 33- Brothers in Arms, Carnegie Middle East Center, 13 Mayıs 2020. <https://carnegie-mec.org/diwan/81781>
- 34- Почему Россия делает ставку на Башара Асада, Nezavisimaya Gazeta, 11 Kasım 2018. http://www.ng.ru/courier/2018-11-11/9_7349_bet.html
- 35- Russia explores way to draw UAE, Saudi Arabia to its Syria policies, Al-Monitor, 27 Şubat 2020. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/02/russia-gulf-turkey-syria.html>
- 36- شركة العقيلة للتأمين التكافلي.. شيعية، بعمائم سُنيّة، 5-36 Aralık 2019. <https://www.eqtsad.net/news/article/28403/>

YAZAR HAKKINDA

Anton Mardasov, Middle East Institute bünyesindeki Suriye Programı'nda yerleşik olmayan bir Rus analist, askeri ilişkiler alanında uzman ve çalışmalarında Suriye ve Irak ile aşırılık yanlısı örgütlere odaklanan bir gazetecidir. Ayrıca, Russian International Affairs Council (RIAC)'de de yerleşik olmayan bir uzmandır.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeterek araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

research.sharqforum.org

SharqStrategic

الشرق
للأبحاث الاستراتيجية

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH